

Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Niewygodne dla władzy.
Ograniczanie wolności słowa w Polsce w XIX i XX wieku”
(Toruń, 18–19 listopada 2008 r.)

Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Niewygodne dla władzy. Ograniczanie wolności słowa w Polsce w XIX i XX wieku”, która odbyła się w dniach 18–19 listopada 2008 roku w Toruniu, została zorganizowana przez Zakład Wiedzy o Prasie Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Celem konferencji było zaprezentowanie różnorodnych form działania ośrodków władzy w zakresie ograniczania wolności słowa w Polsce w XIX i XX wieku oraz stanowisk twórców, redaktorów, wydawców wobec tych praktyk.

Komitet Naukowy konferencji tworzyli: prof. dr hab. Grażyna Gzella (kierownik naukowy konferencji), dr hab. Jacek Gzella, prof. UMK (kierownik naukowy konferencji), prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel i dr hab. Iwona Imańska, prof. UMK. W trakcie dwudniowego spotkania przedstawiciele piętnastu uczelni, instytucji naukowych i stowarzyszeń wygłosili 34 referaty.

Uczestników konferencji, w imieniu organizatorów, powitała dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK w Toruniu prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel. Następnie podkreślając rangę i wagę tematu spotkania głos zabierali przedstawiciele władz uczelni – prorektor ds. studenckich prof. dr hab. Witold Wojdyło oraz dr hab. Stanisław Roszak, prof. UMK prodziekan Wydziału Nauk Historycznych UMK, w strukturach którego znajduje się Instytut. „Minutą ciszy” uczczono pamięć dra hab. Stanisława Adama Kondka, którego nagła śmierć wykluczyła z grona uczestników konferencji.

Po uroczystym otwarciu Dyrektor Instytutu INiB UMK poprowadziła obrady plenarne. W ramach sesji przedpołudniowej wygłoszono siedem referatów, obejmujących zasięgiem chronologicznym okres od pierwszej połowy XIX wieku do początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Tego samego dnia, w godzinach popołudniowych, obrady odbywały się dwóch sekcjach. Uczestnicy pierwszej z nich (pod kierunkiem dr hab. Grażyny Wrony, prof. AP) wysłuchali dziesięciu wystąpień dotyczących cenzury w okresie zaborów i dwudziestolecia międzywojennego. Zasięg chronologiczny referatów, zaprezentowanych w drugiej sekcji (pod kierunkiem dra hab. Krzysztofa Woźniakowskiego, prof. AP), obejmował lata 1945–1989. Tematyka dwunastu wystąpień dotyczyła ograniczania wolności

słowa przez władze Polski Ludowej, ruchu wydawniczego, a także postaw przyjmowanych wobec cenzury przez poszczególnych pisarzy i publicystów krajowych i emigracyjnych. Drugiego dnia konferencji, w ramach obrad plenarnych, którym przewodniczyła prof. dr hab. Grażyna Gzella, zaprezentowano pięć referatów. Prelegenci m.in. przybliżyli akcję „oczyszczania” księgozbiorów bibliotek w okresie PRL-u, a także zagadnienia związane z podręcznikami szkolnymi do historii (w latach 1945–1999) oraz inne przejawy aktywności organów kontroli słowa.

Tematyka konferencji spotkała się z dużym zainteresowaniem słuchaczy, o czym świadczą liczne pytania zadawane referentom oraz przedłużające się dyskusje po zakończeniu każdej części obrad. Zainteresowanie budziły kwestie związane z dostępnością i stanem zachowania źródeł, z których korzystali poszczególni badacze. Uczestnicy konferencji prezentowali odmienne opinie co do wpływu cenzury na różne przejawy działalności naukowej i twórczej. Różnice zdań pojawiały się także na płaszczyźnie metodologicznej, czego przykładem może być dyskusja dotycząca szacowania liczby konfiskat periodyków.

Referaty wygłoszone w trakcie konferencji obejmowały okres dwóch stuleci, co pozwoliło na prześledzenie zmian zarówno w odniesieniu do form instytucjonalnych cenzury, jak i stosowanych procedur. Autorzy zaprezentowali materiały dotyczące podstaw prawnych funkcjonowania cenzury i przybliżyli politykę władz państwowych wobec prasy i książki. Przedstawili przykłady ograniczania wolności słowa w odniesieniu do publikacji ciągłych i zwartych oraz postaw wydawców i redaktorów wobec takich praktyk. Różnorodność zagadnień zaprezentowanych przez uczestników toruńskiej konferencji dała obraz skali złożoności zjawiska, jakim jest ograniczanie wolności słowa. Dyskusje, które towarzyszyły obradom, wskazały na potrzebę zagospodarowania nowych obszarów badawczych i dokonania pewnych ustaleń o charakterze metodologicznym. Duże zainteresowanie badaczy, reprezentujących różne dyscypliny naukowe, a także wysoki poziom wygłoszonych referatów, najlepiej świadczyły o trafności wyboru tematu. W trakcie podsumowania obrad przewodniczący poszczególnych sekcji podkreślali konieczność kontynuowania tego typu spotkań naukowych, dających możliwość oceny omawianych zjawisk w ujęciu interdyscyplinarnym.

Należy również dodać, że organizatorzy zaplanowali druk materiałów konferencyjnych.

Marcin Żynda